

ZEPECZANER JENŐ

Magyar orvosok és természetvizsgálók társaságának erdélyi vándorgyűléseiről

Kulcsszavak: *Magyar Tudós Társaság; vándorgyűlések; ásványvizek*

A XVIII. század második fele és a XIX. század első fele a felvilágosodás és a reform jegyében telt el. A felvilágosodás elsődlegesen a természettudományok fejlődésének kedvezett. A kibontakozó szabadelvűség véget vetett ideológiai síkon is a hűbériségnek. A Magyar Tudós Társaság (1825), későbbi nevén (1840-től) a Magyar Tudományos Akadémia és a Nemzeti Múzeum megalapítása előtérbe helyezte a tudományos munka fontosságát a nemzet életében. A tudomány művelésének csúcshintézményei mellett létrejöttek a regionális és szakmai szervezetek, melyeknek célja a színvonalas kutatómunka szervezése mellett a tudományok eredményeinek ismertetése, a kutatás kiterjesztése volt, és a tudományos élet pezsgésének elindítása és ápolása volt. A szaporodó egyletek, kaszinók, tudományos társaságok közt egyik, talán a legsikeresebb a Magyar Orvosok és Természetvizsgálók Társasága volt. Legfontosabb tevékenységi formája a vándorgyűlések rendezése volt 1841 után évente (kivételt képez az 1848-1863 közötti évek), majd 1897 után két évente. Az első világháború kitöréséig, 1841-1913 között 36 vándorgyűlést szerveztek. Erdélyben Kolozsváron 1844- és 1903-ban, Marosvásárhelyen 1864-ben, Előpatakon 1875-ben, Brassóban 1892-ben rendezték meg, a következő évre Nagyszébenbe tervezett vándorgyűlés, érthető okok miatt elmaradt.

A cél a tudományok magas színvonalának biztosítása volt, ami az oktatás és a társadalmi mobilitás mellett a nemzet felemelkedésének alapfeltétele. Zilchert Róbert dr. Besztercebányán 1842-ben *A magyar orvosi s természet-vizsgálói gyűlések hatása* című fejtegetésében elmondta, hogy a többség a vándorgyűlések mellett döntött. „*Mi részint azért gyülekszünk össze, hogy egymáshoz jobban közeledni szokjunk, hogy ismerkedjünk, hogy egymástól új eszméket kapjunk. Ez azonban ... nem lehet a mi utazásunk egyedüli célja.*” A vándorgyűlések célja volt a vendéglátó város, megye „*főhiányait vagy kellekeit természettörténeti, s orvosi tekintetben kiismerjük, s ezen kiismerés által azok orvoslásának vagy életbe hozásának kieszközölését elősegítsük.*”

Az egyletnek tagja lehet, és a vándorgyűlésekre meghívtak „*egyetemi tanárt, gymnaziumi tanárt, orvostudort, ügyvédet, jogászt, főorvost, főmérnököt, gazdaszt, törvénytudókat, plébánost, gyógyszerészt, állatorvost, minisztériumi fogalmazót, akadémiai tagot, magánzót, földbirtokost, megyei jegyzőt, honvéd dandár orvost, bankhivatalnokot, mérnököt, jószágigazgatót, hittanárt, orvos növendéket, országgyűlési képviselőt, polgármestert, lapszerkesztőt, csillagda igazgatót, technicust, bányaműorvost, tébolydai segédorvost, főkönyvvivőt, államerdészt, főrabbit, önkéntes katonát, iparost, vaskereskedőt stb.*” Sőt az első kolozsvári vándorgyűlés programja megengedi, hogy „*más vendégek és művelt személyek ... mint nézők jelen lehetnek, ... a közületekben nők is vehetnek részt.*” A Társaság nevében a „magyar” jelző nem kizáró jellegű volt. Előadásokat más nyelveken is lehetett tartani, ha az előadó nem bírta a magyar nyelvet.

Az alapszabályzat szerint a vándorgyűlést szakosztályokra osztották: „*A külön tudományokkal foglalkozó tagok iránti tekintetből külön osztályok rendeztetnek, úgymint: az orvosok és sebészek, physicusok, geographusok és astronomusok, mineralogusok, geognosták, chemikusok és pharmaceuták, zoológusok, physiológusok és botanikusok, végére a veterinariusok és oeconomusok részére: magában értetvén, hogy a résztvevő tagok számára és minőségéhez képest ezen osztályokat szaporítani vagy kevesbiteni szabad leszen.*” Mint az egyesület neve is jelzi a vándorgyűléseken az orvosi, közegészségügyi előadások domináltak, mindenik gyűlés emlékkönyvében találunk balneológiai előadásokat is. Az ásványvizek vegyelemzésének korszerű módszereit ebben az időszakban dolgozta ki Than Károly, (1834-1908) aki a modern magyar kémiatudomány megalapítója volt. Marosvásárhelyen tartott előadásában az ásványvizek kémiai összetétele meghatározásának módszerével foglalkozott *Az ásványvizek vegyelemzésének összeállításáról.*

Ugyanakkor a Társaság felkarolta az „ingó és ingatlan műemlékek” védelmét. A Társaságban archeológiai szakosztály alakult a régiségek és műemlékek megóvására. A Társaságban született meg a műemlékek törvényes védelmének gondolata a reformkorban. Ez azonban nem valósult meg, annak ellenére, hogy a Magyar Tudományos Akadémia 1847-ben felhívásban sürgette a törvényes keretek létrehozását. Az önkényuralom éveiben, Bécsben birodalmi hatáskörrel megalakították a röviden csak „Central-Comission”-nak nevezett bizottságot, mely tevékenységét elsősorban az épített örökség védelmére összpontosította. 1860 után ezt a munkát is újakezdte a Társaság.

Kolozsváron 1844-ben a vándorgyűlés tagjai átvehették a megye költségén nyomtatott „Kolozs megye földabroszát,” és a város költségén kiadott „*Kolozsvár ’s vidéke növényeinek névjegyzékét.*” Ugyanakkor hagyomány volt a vándorgyűlés emlékérmének, az „emlékpénz” átadása is a résztvevőknek 1842-1886 között. 1886 után alkalmi jelvényt kaptak a résztvevők.

A vándorgyűléseken elhangzott erdélyi vonatkozású előadások jegyzéke, a vándorgyűlés évével és helyével:

1843, Temesvár

Marussi István: Az erdélyi előpataki savanyú víz ösmertetése orvosi tekintetben. 57-62.

1844, Kolozsvár

Knöpfler Vilmos: Nagyágról, földtani-, bányászati- és természetrajzi tekintetben. 71-77.

Grosz Frigyes: Magyar- és testvér Erdélyhon ásványvizei orvosi és statusgazdasági fontosságáról és e két tekintetbeni gyarapításáról. 90-96.

Gebauer Károly: Zajzon vidékéről földismeileg. 184-190.

1845, Pécs

A magyar- és erdélyországi ásványvizek vegybontása, és ismertetése iránti intézkedések. 64-66.

1864, Marosvásárhely

Vajna János: Korond környéke és fürdője ismertetése. 87-93.

Péterfi Károly: Kibédi Péterfi Pál, orvostudornak életrajza, 137-139.

Katona Géza: A bikszádi fürdő és ásványvizekről 1863-ik évben, gyógygyakorlati szempontból. 139-174.

Roth Albert: A lippai ásványviz vegy- és orvosi tekintetben. 163-167.

Lészay Dániel: Erdély hévvizei, jelesen az algyógyiaknak részletes megismertetése. 167-172.

Mosel Antal: A só mindenüttiségéről és közgazdászati jelentőségéről: Erdély só bőségéről és sóászatáról. 177-184, +5 térkép

Mosel Antal: Földismeiei és államrajzi adatok az erdélyi cs. kir. sóbányászatról. 185-192.

Houchard József: Vázolatok a székelyföldi sóképletekről. 193-194.

Than Károly: Az ásványvizek vegyelemzésének összeállításáról. 232-244.

Jelentés egy vastartalmu forrásról Szász-Régenben. 267.

1865, Pozsony

Knöpfler Vilmos: Emlékbeszéd, melyet boldogult Schmidl Adolf Antal, Láng Ferencz és Zipser András Keresztély felett a magyar orvosok és természetvizsgálók 1864. Maros-Vásárhelyi X. nagygyűlésén tartott Dr. Knöpfler Vilmos. XIX-XXIII. Szuper Lajos: Dr. Szuper Lajos indítványa honi fürdőink felvirágoztatása tárgyában. 54-55.

Csengery József: Vázlata a parajdi sóképlet viszonyainak és az ottan divó sóbánya művelet modorának. 239-241, +1 tábla.

1867, Rimaszombat

Knöpfler Vilmos: Knöpfler Vilmosnak a magyar orvosok és természetvizsgálók XII-ik nagygyűlése tisztviselőit köszöntő beszéde.

1868. Eger

Knöpfler Vilmos: Knöpfler Vilmos búcsú beszéde. 404.

1869, Fiume

Mosel Antal: A maros-ujvári sótömsz és annak fekvisége. 338-341, +2 tábla.

1871, Arad

Knöpfler Vilmos: Az élet és az ember. 108-113.

Molnár János: A borhegyi ásványforrás Erdélyben. 148-159.

1972, Herkulesfürdő

Csikszeredai Szabó József. 111.

1875. Előpatak

Szabó Vazul: Előpatak gyógyforrásai s a Búdös barlang. 91-99.

Trauschenfels Jenő: Kétszáz év előtt. Rajzok a brassói életből. 99-103.

Lengyel Gyula: Tusnád méltatása orvosi szempontból. 158-161

Molnár Károly: Tusnád, Szent-Anna tó és torjai kénbarlang geológiai szempontból. 161-164.

Polichronie C. A.: Tusnád égalja s vizei, és a torjai Búdös élettani szempontból. 164-167.

Entz Géza: A tordai és szamosfalvi sós tavak ázlagfaunája. 170-190, +2 tábla.

Székely János: Kézdivásárhely múltja és jelene. 233-238.

Székely Gergely: Háromszék gazdasági viszonyai. 261-271

Fleischer Antal: A "málnási" ásványvíz vegyi vizsgálata. 280-283

Fleischer Antal: A torjai "Büdösön" előforduló "kénsav-forrásokról." 283-285.

1879. Budapest

Bernáth József: Magyarország ásványvízi térképe. 355-357, +1 térkép.

1882. Debrecen

Chyzer Kornél: Magyarország gyógyvizeiről, azok értékéről s értékesítéséről. 76-91.

1888. Tátrafüred

Koch Antal: Erdély mineralógiájának és geológiájának haladása 25 év alatt. 204-209.

1890. Nagyvárad

Bernáth József: A magyar orvosok és természetvizsgálók emlék-érmei. 76-84.

1892, Brassó

Otrobán Nándor: A Székelyföld ásványvizei. 368-371.

Koch Antal: Magyarország erdélyi részeinek új átnézete s földtani térképe. 455-464.

1899, Szabadka

Nuricsán József: Tusnádfürdő ásványvizeinek chemiai analysise. 622-624.

1901, Bártfa és Bártfa-fürdő

Nuricsán József: A málnásfürdői szénsavgyár. [Megjelent a "Természettudományi Közlöny" 1901. évi XXXIII. kötetének 387. füzetében] 338.

Kolozsvár, 1903

Hankó Vilmos: Erdély fürdői és természet-ritkaságai. 2777-282.

1905, Szeged

Hankó Vilmos: A magyar fürdő- és ásványvíztelepek. Kivonat. 396-401

1865, Pozsony

Knöpfler Vilmos: Emlékbeszéd, melyet boldogult Schmidl Adolf Antal, Láng Ferencz és Zipser András Keresztély felett a magyar orvosok és természetvizsgálók 1864. Maros-Vásárhelyi X. nagygyűlésén tartott Dr. Knöpfler Vilmos. XIX-XXIII. Szuper Lajos: Dr. Szuper Lajos indítványa honi fürdőink felvirágoztatása tárgyában. 54-55.

Csengery József: Vázlata a parajdi sóképlet viszonyainak és az ottan divó sóbánya művelet modorának. 239-241, +1 tábla.

1867, Rimaszombat

Knöpfler Vilmos: Knöpfler Vilmosnak a magyar orvosok és természetvizsgálók XII-ik nagygyűlése tisztviselőit köszöntő beszéde.

1868. Eger

Knöpfler Vilmos: Knöpfler Vilmos búcsú beszéde. 404.

1869, Fiume

Mosel Antal: A maros-ujvári sötömzs és annak fekviszonya. 338-341, +2 tábla.

1871, Arad

Knöpfler Vilmos: Az élet és az ember. 108-113.

Molnár János: A borhegyi ásványforrás Erdélyben. 148-159.

1972, Herkules-fürdő

Csikszeredai Szabó József. 111.

1879. Budapest

Bernáth József: Magyarország ásványvízi térképe. 355-357, +1 térkép.

1882. Debrecen

Chyzer Kornél: Magyarország gyógyvizeiről, azok értékéről s értékesítéséről. 76-91.

1888. Tátrafüred

Koch Antal: Erdély mineralógiájának és geológiájának haladása 25 év alatt. 204-209.

1890. Nagyvárad

Bernáth József: A magyar orvosok és természetvizsgálók emlék-érmei. 76-84.

1892, Brassó

Otrobán Nándor: A Székelyföld ásványvizei. 368-371.

Koch Antal: Magyarország erdélyi részeinek új átnézete s földtani térképe. 455-464.

1899, Szabadka

Nuricsán József: Tusnádfürdő ásványvizeinek chemiai analysise. 622-624.

1901, Bártfa és Bártfa-fürdő

Nuricsán József: A málnásfürdői szénsavgyár. [Megjelent a "Természettudományi Közlöny" 1901. évi XXXIII. kötetének 387. füzetében] 338.

1903, Kolozsvár

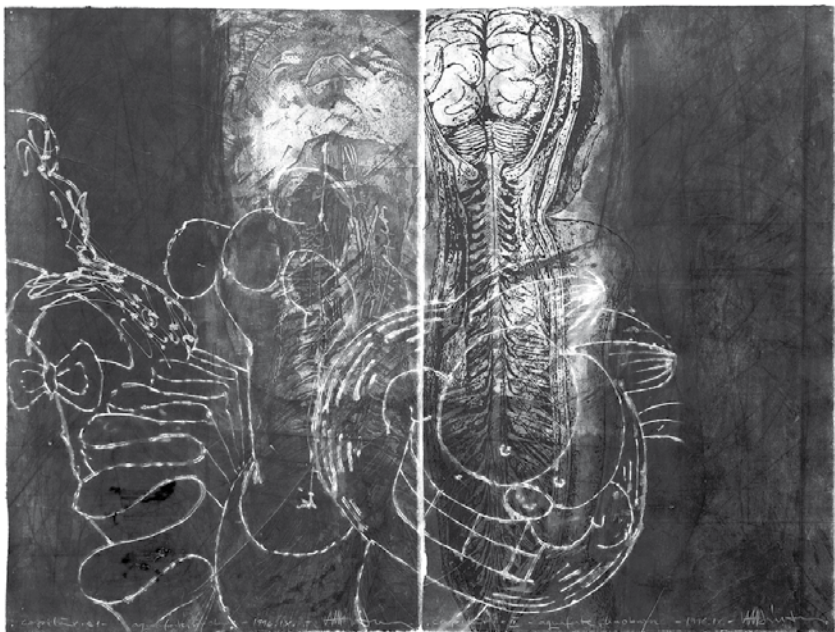
Hankó Vilmos: Erdély fürdői és természet-ritkaságai. 277-282.

-Schafarzik Ferenc: A szovátai fürdő földtani viszonyai. Kivonat. 240-241.

Hankó Vilmos: A magyar fürdő- és ásványvíztelepek. Kivonat. 396-401

Szentendre

Gyerekkor02